

ІЗОВІТА А. М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права,
кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ, ЯКІ ПОТЕРПІЛИ ВІД ЗЛОЧИНІВ

Питання захисту прав та законних інтересів жертв злочинів, ефективного їх поновлення, своєчасного відшкодування збитків, що спричинені злочинним посяганням, залишаються надзвичайно актуальними.

За статистичними даними в Україні тільки протягом 2016 року від злочинів потерпіло 445 тисяч осіб, з них від тяжких та особо тяжких злочинів – 188 тисяч осіб [1]. І хоч у більшості випадків потерпілі в рамках судового процесу мають змогу реалізувати своє право на відшкодування завданої шкоди, на практиці вони зіштовхуються з набагато більшою кількістю проблем соціального та психологічного характеру, які потребують швидкого вирішення.

Проблема соціальної реабілітації жертв злочинів почала активно висвітлюватись в кінці минулого століття. Цьому процесу сприяла активна нормотворча діяльність в цій сфері як на міжнародному рівні, так і на рівні окремих держав. Фундаментальним міжнародним документом, який закріпив основні засади поводження із жертвами злочину, стала Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою, яка була рекомендована для прийняття Конгресом Організації Об'єднаних Націй з метою запобігання злочинності та поводженні з правопорушниками, прийнята резолюцією 40/34 Генеральної Асамблеї від 29 листопада 1985 р. Декларація акцентує увагу на сприянні тому, щоб судові та адміністративні процедури більшою мірою відповідали потребам жертв та визначає такі напрямки їх соціальної підтримки:

1) надання необхідної матеріальної, медичної, психологічної та соціальної допомоги по урядовим, добровільним, громадським і місцевим каналам;

2) інформування жертви про наявність медичних і соціальних послуг та іншої відповідної допомоги і забезпечення їм повної можливості користуватися ними;

3) необхідність працівникам поліції, системи правосуддя, охорони здоров'я, соціальних служб та іншому відповідному персоналу проходження підготовки, що дозволяє забезпечити розуміння ними потреби жертв і керівних принципів надання належної оперативної допомоги;

4) приділення уваги жертвам, які відчувають особливі потреби, обумовлені характером завданої шкоди або факторами раси, кольору шкіри,

статі, віку, мови, віросповідання, національності, політичних чи інших поглядів, культурних переконань або практики, майнового, станового або сімейного стану, етнічного або соціального походження та неприязнатності [2].

В багатьох країнах були прийняті закони, спрямовані на захист жертв злочинів, їх соціальну реабілітацію, компенсацію матеріальної і моральної шкоди, деякі з них в подальшому стали грати ключову роль у побудові механізму забезпечення прав жертв злочинів. Серед них особливої уваги заслуговує «Хартія жертв злочинів» (The Victim's Charter), яка прийнята 22 лютого 1990 року у Великобританії, та прийнятий у 1990 році в Сполучених Штатах Америки федеральний закон, в якому виділені основні принципи судочинства щодо жертв злочинів. У цих документах було задекларовано право на справедливе і шанобливе ставлення до потерпілих з дотриманням гідності особистості і конфіденційності; право на захист жертви злочину від обвинуваченого; право бути детально поінформованим про хід судового засідання, представляти свої інтереси та бути уважно вислуханим; непорушне право на реституцію, а також на інформацію про звинувачення, вирок, про строк відбування покарання злочинцем.

Здійснюючи порівняльний аналіз зарубіжного та національного законодавства, звертає на себе увагу той факт, що в Україні недостатньо розроблені питання соціальної реабілітації жертв злочинів, поодинокі випадки впровадження спеціальних програм медико-соціальної допомоги жертвам злочинів.

Позитивним є досвід країн Західної Європи і США, де існує сильна державна підтримка віктимологічних програм. Наприклад, у США створено Національну організацію допомоги жертвам злочинів, при Міністерстві юстиції функціонує Департамент допомоги таким жертвам. У 80-х роках був заснований Федеральний фонд допомоги жертвам для додаткового фінансування двох головних національних програм. Перша програма розрахована на утримання державних, громадських і приватних служб; друга — на забезпечення штатів додатковими коштами для виплати потерпілим державної компенсації за шкоду, заподіяну злочином. В цій країні діє більш 2000 таких програм по захисту жертв злочинів, з них більш 1400 підтримується Мін'юстом, на їх здійснення виділений федеральний Фонд у розмірі приблизно 35 млн. доларів. Не федеральне фінансування є ще більшим і складає 200 млн. доларів. Реалізація подібних програм реально дозволяє знизити окремі види злочинів і надати необхідну допомогу жертвам злочинних зазіхань [3, с. 334].

Резюмуючи викладене, можна визначити пріоритетні напрямки впровадження реабілітаційного механізму для жертв злочинів: розроблення та законодавче закріплення умов та порядку соціальної підтримки потерпілих від злочинів; створення центрів соціальної реабілітації, громадських організацій і благодійних фондів надання соціальної

допомоги потерпілим від злочинів; встановлення обсягів відповідного бюджетного фінансування для реалізації програм соціальної реабілітації жертв злочинів.

Список використаної літератури:

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розгляду: статистична інформація 2017 рік // Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>
2. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою: резолюція 40/34 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада 1985 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/power.shtml
3. Юрченко О.Ю. Проблеми захисту жертв злочинів у Європейських країнах та США / О.Ю. Юрченко // Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право». № 3-2. – 2013. – С. 334. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5219/1/Yurchenko_332_335.pdf

ГОЛОВЧУК В. А.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права,
кандидат юридичних наук

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЛАТЕНТНОСТІ ЗАВІДОМО НЕЗАКОННИХ ЗАТРИМАННЯ, ПРИВОДУ, ДОМАШНЬОГО АРЕШТУ АБО ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ

В міжнародних правових актах (ст. 3 Загальної декларації прав людини [1], частини 1, 3 та 4 ст. 9 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [2], частини 1, 3 та 4 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [3]) та національному законодавстві (частини 2 та 3 ст. 29 Конституції України [4], частини 1, 2 та 4 ст. 12, ч. 4 ст. 204 Кримінального процесуального кодексу України [5]) закріплені гарантії реалізації прав на свободу та особисту недоторканість, недопущення незаконного затримання, арешту чи тримання під вартою.

Одночасно з іншими правовими механізмами, приписи Кримінального кодексу України [6] (ст. 371 (Завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою)) не можуть забезпечити належну кримінально-правову охорону прав на свободу та особисту недоторканість, недопущення незаконного затримання, арешту чи тримання під вартою.